מתני' (א) אהנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים במאוכלי שום אסור בישראל ואסור בכותים גמעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותים: **גמ'** מאי שובתי שבת אילימא ממקיימי שבת מאי איריא בכותים אפילו עובדי כוכבים נמי אלא ממצווים על השבת אי הכי אימא סיפא מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותים אמאי והא מצווים נינהו (א) אמר אביי מצווה ועושה קתני בתרתי בבי קמייתא ישראל וכותים מצווין ועושין עובדי כוכבים ההוא דעבדי עושין ואינם מצווין בעולי ירושלים ישראל מצווין ועושין כותים מצווין ואינם עושין: **מתני'** דקונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור בעובדי כוכבים: **גמ'** וישראל מי נפיק מכלל בני נח כיון דאיקדש אברהם איתקרו על שמיה: **מתני'** השאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעובדי כוכבים: **גמ'** והאיכא ישמעאל וכי ביצחק יקרא לך זרע כתיב והאיכא עשו זביצחק ולא כל יצחק: **מתני'** חשאיני נהנה טמישראל ילוקח ביותר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר כואין שומעין לו שאיני נהנה להן והן לי יהנה לעובדי כוכבים: **גמ'** לאמר שמואל מהלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב אלמא קסבר הנאת לוקח היא תנן שאיני נהנה מישראל מוכר בפחות אבל בשוה לא ואי הנאת לוקח היא אפילו שוה בשוה מתני' בזבינא דרמי על אפיה אם כן אימא רישא לוקח ביותר ועוד אימא סיפא שישראל נהנין לי [לוקח בפחות] ומוכר ביותר ואי בזבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה סיפא בזבינא חריפא אי הכי לוקח בפחות אפילו שוה בשוה אלא

מתני'

רש"י

מתני' משובתי שבת. מאותן שמשמרין שבת: **אסור בכותים.** שהן כמו כן משמרין שבת: **מאוכלי השום.** בלילי שבת: **אסור בישראל.** דישראל רגילין לאכול שום (ב"ק פב.) מפני עונה שמקיימין מערב שבת לערב שבת ומרבה להם הזרע כדאמר אשר פריו יתן בעתו ו) אלו תלמידי חכמים המשמשין מטותיהן מערב שבת לערב שבת (כתובות סב:): **ואסור בכותים.** שהם נמי אוכלים שום בלילי שבת: **ומותר בכותים.** שהן אינן עולין לירושלים אלא להר גריזים: **גמ' אפי' עובדי כוכבים נמי.** אי משמרין שבת יהא אסור בהן: **אלא.** מאי שובתי שבת אותן דמלווין על השבת דהיינו ישראל וכותים הן מלווין על השבת מפני שהן גרים אבל עובדי כוכבים אע"פ שמשמרין שבת אינן מלווין: **ומותר בכותים ואמאי הא מלווין נינהו.** נמי לעלות לירושלים: **אלא אמר אביי.** מאי משובתי שבת מלווה ועושה קתני: **בתרתי בבי קמייתא.** בשבת ושום: **ישראל וכותים מלווין ועושין.** ואסור בהן: **ועובדי כוכבים** (ב) **עבדי אבל אינן מלווין.** לפיכך מותר: **בהך דעולי ירושלים ישראל מלווין ועושין כותים מלווין ואינן עושין.** להכי מותר בהן: **מתני' שאיני נהנה לבני נח.** שלא יהנה מכל בני נח שכל העולם יצאו מבני נח: **גמ' כיון דאיקדש אברהם.** בחלקו של הקב"ה: **איתקרו.** ישראל על שמיה דאברהם ולא על שם בני נח: **הא איכא ישמעאל.** דזרע אברהם הוא והוא מן העובדי כוכבים: **יקרא לך זרע.** וכאותו זרע קנדר: **ולא כל יצחק.** ועשו אינו נקרא זרע יצחק להכי מותר בעובדי כוכבים: **מתני' שאיני נהנה מישראל לוקח מהן ביוקר ומוכר להם בפחות.** כלומר בזול ונמצא שאינו נהנה מהן: **שישראל.** לא יהו נהנין ממנו מוכר להן ביוקר דהשתא אין נהנין ממנו: **ואין שומעין לו.** שלא ימצא אדם שיהא שומע לו בדבר זה שבשביל נדרו (ג) מוכר לו בזול ויקח ממנו ביוקר: **גמ' הלוקח כלי מבית האומן לבקרו.** אם יפה יתן לו דמיו ואם לאו שיחזיר לו כליו (ד) כמו כלי זכוכית: **ונאנס מידו.** שנשבר חייב לוקח לשלם לו: **אלמא** (ה) **הנאת לוקח היא.** דהנאה ללוקח במקחו יותר משל מוכר הלכך חייב לגמור ומקני נפשיה בההיא הנאה שמניחו לבקרו (ו) והוי כנושא שכר ומתחייב באונסין: **אבל שוה בשוה.** אינו יכול [למכור]. ואי ס"ד הנאת לוקח היא הקונה חפץ ולא הנאת המוכר אפי' שוה בשוה נמי יהא יכול למכור דלא הוי הנאת מוכר אלא הנאת לוקח: תריץ דמתניתין למשמע שוה בשוה לא: **בזבינא דרמי על אפיה.** עיסקא בישא דלא קפיץ עליה זבינא ודומה לו כמי שמונחת על פניו ועכשיו כשמוכרה שוה בשוה הנאת מוכר היא ולא הנאת לוקח (ז) הלכך מוכר בפחות אבל שוה בשוה לא: **אימא רישא.** דההיא לוקח ביותר ודייקינן מינה הכי נמי אבל שוה בשוה לא אינו לוקח אלמא הנאת לוקח הוי דאי הנאת מוכר אפילו שוה בשוה נמי הנאת מוכר היא ולא הנאת לוקח ובהכי יכול ליקח מהן דאכתי לית ליה הנאה בהנהו זביני: **ועוד אימא סיפא קונם שישראל נהנין לי.** כלומר שלא יהו ישראל נהנין (ו) לי ממני לוקח בפחות ומוכר ביתר אבל שוה בשוה לא: **ואי בזבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה.** נמי יהא יכול למכור דהא הנאת המוכר ולא הנאת לוקח היא: **סיפא בזבינא חריפא.** בסחורה דקפיץ עלה זבינא דשוה בשוה הוי הנאת לוקח ולא הנאת מוכר הלכך מוכר ביוקר: **אפילו שוה בשוה נמי.** יהא לוקח המדיר דהא הנאת לוקח היא ולא הנאת מוכר ולא (ח) יהא הן נהנה ממנו:

מתני'

ר"ן

אפי' עובדי כוכבים נמי. כלומר ה"ל למתני אסור במקיימי השבת כדי שיהו בכלל כל העובדי כוכבים השובתים: **אמר אביי מלווה ועושה קתני.** כלומר שאין בכלל דבריו אלא מלווין ועושין: **כפרשי קמייתא.** דהיינו שביתת שבת ואכילת שום ישראל וכותים מלווין ועושין: **מתני' קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל.** ואע"ג דישראל נמי בני נח נינהו כיון דאיתקדש אברהם אבינו איקרו על שמיה ולא על שם נח: **שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעובדי כוכבים.** דאפי' בני ישמעאל ועשו לא מיקרו זרע אברהם כדמפ' בגמרא: **שאיני נהנה לישראל לוקח ביתר.** כדי שלא יהנה מהם במה שהוא לוקח: **ומוכר בפחות.** כדי שלא יהנה מהם במה שהוא מוכר. דמתניתין מוקמינן לה בגמרא בזבינא מליעתא דאיכא הנאת לוקח ומוכר כל שהוא נמכר שוה בשוה. וכי אמרי' דבפחות וביתר שרי דוקא כשאסר על עצמו שלא יהנה מישראל דבכי ה"ג לא מתהני מינייהו אבל אי אסר על עצמו נכסיהם אפי' לקח שוה מנה במאתים אסור להנות ממקחו שנדרו ככר חל על נכסיהם: **שישראל נהנים לי.** כלומר שאסר הנאתו על ישראל: **לוקח בפחות ומוכר ביתר ואין שומעין לו.** כלומר אין לו תקנה ליקח ולמכור לישראל אלא א"כ יקח בפחות וימכור להם ביותר כדי שלא יהנו ממנו אבל אין שומעין לו בני אדם להפסיד ממונם. ואית דגרסי אי שומעין לו בתמיה כלומר אם שומעים לו אבל בלאו הכי לית ליה תקנתא ואפי' בנכסים שקנה לאחר נדרו דאע"ג דקיי"ל דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו הני מילי כשאוסר בפירוש דבר שלא בא לעולם כפירות דקל או פירות שעתיד לקנות א"נ באומר נכסי עליך שאינו אסור אלא באותן נכסים שהיה לו באותה שעה א"נ באלופיהן משום דכגדולין דמו והא גופה איבעיא לן לקמן בפרק השותפים (דף מז.) אבל באוסר הנאתו על חבירו כיון דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם נמצא שאם ימכור למודרים נכסים שקנה לאחר מכאן שוה בשוה הרי הוא מהנה אותן הלכך אסור: **שאיני נהנה להם והם לי יהנה לעובדי כוכבים.** כתב הרא"ה ז"ל דהא קמ"ל דלא תימא כיון דהכי נדר אי אפשר לו לעמוד בנדרו והוה ליה כי ההיא דאמר לעיל בפרק ואלו מותרין (דף טו.) שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו ויישן לאלתר והכי נמי נימא דיהנה לאלתר לדבר שאי אפשר לעמוד בו הוא קמ"ל דלא כיון דאיכא תקנתא בעובדי כוכבים אע"פ שהיא תקנה רחוקה לו: **גמ' אמר שמואל הלוקח כלי מן התגר ונאנס בידו חייב הנאת לוקח היא.** אוקמינן התם בפ' הספינה (ב"ב פח.) בדקילי דמיה הלכך סמכא דעתיה דלוקח שאם רצה ללקחן הרשות בידו וכיון שכן חייב באונסין דבמקח כל הנאה ללוקח היא ולא למוכר והוה ליה (ט) כשמואל דמשום דכל הנאה שלו חייב באונסין ונהי דהכא לא חש לפרושי דהא דשמואל דוקא בדקילי דמיה

תוספות

הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים. שגם הכותים מקיימי מצות שבת: **מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותים.** פי' אותן שמצווין לאכול שום מתקנת עזרא בע"ש וגם הכותים שומרים תקנה דאכילת שום בע"ש וה"ג דמפרשין הכא שר"ל מאוכלי השום מע"ש תנן לקמן פרק קונם יין וכו' (דף סג.) קונם שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת שלא נתכוין זה אלא עד שעה שדרך שבני אדם אוכלין שום: **מעולי ירושלים מותר בכותים.** שלא היו עולין לירושלים אלא בהר גריזים היו עובדין: **אילימא ממקיימי שבת אפילו עובדי כוכבים נמי.** פי' אם יש עובדי כוכבים אסור בהם ואי"ת מאי קאמר הא סתם עובדי כוכבים אין דרכם לשבות בשבת אבל סתם כותים שובתין בשבת וי"ל דהכי קאמר אילימא ממקיימי שבת ושובתים בשבת לא בעי למימר ממצווין על השבת דא"כ לא הוה מיתסר בכותים משום דסבירא לן כותים גירי אריות הן ואינם מצווין אלא בעי למימר מקיימין אע"פ שאינן מצווין ולכך פריך מאי איריא כותים דכיון דסבר שכותים גירי אריות הן דא"כ העובדי כוכבים בכלל הכותים ויש מן העובדי כוכבים ששובתים בשבת ולהכי פריך אפילו עובדי כוכבים נמי:

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה כ סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רי"ז סעי' לח: [ב טור י"ד סי' רח]:

סג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף לט:

סד ד ה ו ז מיי' שם הל' כ וכא טוש"ע שם סעיף מ:

סה ח מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רכו סעיף א:

סו ט מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קפו וסימן ר סעיף יא [וברב אלפס ב"מ פ"ח דף קכב. וברא"ש שם סימן יג]:

◆

מוסף רש"י

ביצחק ולא כל יצחק. שלא אמר כי יצחק יקרא לך זרע, אלא כי ביצחק (בראשית כח טו). **הלוקח כלי מן האומן לבקרו.** לבדקו ולעכבו, (רשב"ם ב"ב פז:) ואם אין בו מום יקחנו (ב"מ פא.). **ונאנס בידו.** כגון שנפל מידו ונשבר, חייב. והוא דקיצי דמיה, דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שפסק דמיו, ואפילו אם חזר בו ואומר איני חושש בכלי זה לקנותו ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעליו חייב, דמדאגביה ע"מ לבדקו ולקנותו אחרי כן הוא דאיחייב ליה באחריותו, וכיון דאיחייב באחריותו היכי מיפטר תו עד שיחזירנו לבעליו (ב"ב שם).

◆

מסורת הש"ס

א) [פי' הר"ן על משנה זו המתחלת לעיל ל.], ב) [סנהדרין נט:], ג) [נ"ל לישראל כדאיתא במשנה שבמשניות], ד) [בפה"מ הגי' אם], ה) ב"ב פז:, ו) [תהלים א], ז) רש"א הגיה ולא הוי, ח) נ"ל כשואל.

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע: בראשית כא יב

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא מצווין נינהו אלא אמר אביי וכו' ועובדי כוכבים הנהו דעבדי עושין ואינם מלווין: (ב) רש"י ד"ה ועובדי כוכבים הנהו דעבדי עושין אבל אינן מלווין לפיכך מותר ובהך דעולי כצ"ל והד"א: (ג) ד"ה ואין שומעין וכו' שבשביל נדרו יהא מוכר: (ד) ד"ה הלוקח וכו' לו כליו הס"ד ואח"כ מ"ה ונאנס בידו שנשבר כמו כלי זכוכית הס"ד ואח"כ מ"ה חייב לוקח: (ה) ד"ה אלמא קסבר הנאת: (ו) ד"ה תריץ וכו' בשוה לא הס"ד ואח"כ מ"ה בזבינא וכו' הנאת מוכר היא ולא הנאת לוקח נמי איכא הלכך מוכר בפחות: (ז) ד"ה ועוד אימא וכו' שלא יהו ישראל נהנין ממני לוקח כצ"ל ותיבת לי נמחק: (ח) ד"ה אפילו וכו' ולא יהו הנך נהנין:

◆

גליון הש"ס

מתני' לוקח ביותר. עיין לקמן דף מג ע"ב: בהר"ן ד"ה אמר שמואל והו"ל כשמואל. בשואל. ועיין בהר"ן פ"ק דמסכת ע"ז דף סג ע"ב ונ"ע:

◆

פירוש הרא"ש

הלוקח כלים מן התגר. לרבותא נקט תגר אף ע"פ דפרנסתו במקח וממכר מיקרי הנאת לוקח ולא הנאתו: **אלמא הנאת לוקח הוה.** ולא הנאת מוכר דמתחייבת לו באונסין כמו שואל שכל ההנאה שלו כל ימי שאלתו ולא למשאיל: **ואי הנאה לוקח היא אפילו שוה בשוה נמי.** שהרי אין המוכר נהנה כלום: **בזבינא דרמי על אפיה.** מקח שאין לו קופצים וכל ההנאה של מוכר היא ומיהו כשמוכרו בפחות אינו נהנה דכולי האי לא רמי על אפיה: **אימא רישא לוקח ביותר.** דמשמע הא שוה בשוה לא וכיון דהוה זבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה נמי דכל ההנאה של מוכר היא וכן סיפא דקתני שישראל נהנין לי מוכר ביותר אפילו שוה בשוה נמי שאין כאן הנאה ללוקח: **סיפא בזבינא חריפא.** דכל ההנאה ללוקח היא ומיהו כי זבין ביותר לית ליה הנאה: **אפילו שוה בשוה נמי.** אין כאן הנאה למוכר: